

Nr 443.

Av herrar Rubbestad och Onsjö, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 53, angående anslag för budgetåret 1953/54 till Statens bosättningslånafond m. m.

I proposition nr 53 föreslås bl. a., att det statliga bosättningslånets maximibelopp skall höjas från 2 000 till 3 000 kronor. De statliga bosättningslånen har säkerligen haft en viss betydelse ur befolkningspolitisk synpunkt, i det att de på billiga villkor öppnat kreditmöjligheter för bosättning och därmed främjat äktenskapsbildningen. Departementschefen påpekar att dessa lån numera fått en i viss mån social motivering med syftet att för unga människor öppna möjligheter att skapa ett eget hem. Man bör emellertid framhålla, att de statliga bosättningslånen fortfarande — såsom avsågs vid deras inrättande 1937 — bör ha en bankmässig karaktär och icke få formen av ett rent socialt understöd eller subvention. Man bör alltså räkna med att de lånesökande skall äga vilja och förmåga att återbetala erhållet lånebelopp. Fullmäktige i riksbanken har i sitt utlåtande över socialstyrelsens promemoria i ärendet påtalat, att man redan med den nuvarande tillämpningen kommit till gränsen för de rena socialfallen. En fortsatt utveckling i denna riktning är ett avsteg från det syfte, som de statliga bosättningslånen bör ha. Vid behov av ren socialhjälp bör andra former av samhällliga åtgärder tagas i anspråk. Utvecklingen av den statliga bosättningslånerörelsen bör få fortgå efter tidigare vedertagna grunder.

Från denna utgångspunkt kan det nu icke anses tillrådligt att höja de statliga bosättningslånens maximibelopp till 3 000 kronor. Riksbanksfullmäktige har i sitt utlåtande framhållit, att nuvarande kreditrestriktioner innebär, att ansökningar om lån för inköp av bosättningsföremål behandlas restriktivt av kreditinstitutet. Det skulle däremot innebära ett avsteg från de eljest tillämpade principerna, om de statliga bosättningslånens maximum nu skulle ökas, i varje fall om man därmed också avser, att ökningen praktiskt skall kunna utnyttjas. Såsom framgår av riksbanksfullmäktiges yttrande, har åtskilliga av riksbankens kontor hittills icke regelmässigt beviljat nuvarande lånemaximum. Departementschefen framhåller, att under nuvarande förhållanden en viss återhållsamhet måste vara befogad vid utnyttjandet av det föreslagna nya maximibeloppet. Från dessa utgångspunkter är det ingen anledning att för närvarande höja

maximibeloppet. Utan ändring av författningen kan man, såsom riksbanksfullmäktige framhållit, komma till ett något högre lånebelopp än hittills.

Det är av allra största betydelse, att de enskilda hushållen, som är grunden för hela samhället, baseras på en sund ekonomi och att det enskilda sparandet främjas. Från olika håll har uttalats önskemål om att ungdomssparandet bör främjas. Som en sporre härtill vore det säkerligen lämpligt om de unga kunde bibringas den uppfattningen, att de måste spara ett visst belopp för sin egen bosättning och inte vänta sig alltför stor hjälp ifrån det allmänna, såsom fallet blir, om de kommer i åtnjutande av alltför stora lån. Såsom Kooperativa förbundet framhållit i sitt utlåtande över socialstyrelsens promemoria kan ett funktionsdugligt hem åstadkommas under vissa förutsättningar även med ett så blygsamt belopp som 2 000 kronor. Att höja bosättningslånen maximibelopp därutöver kan då icke vara en sund ekonomisk princip.

Den föreslagna höjningen till 3 000 kronor skulle, om den genomfördes, tvärtom medföra, att bosättningslåntagarna i åtskilliga fall skulle ådraga sig en skuldsättning, som ter sig orimlig i förhållande till vederbörandes ekonomiska resurser. Riksbanksfullmäktige har understrukt, att man då icke kan bortse ifrån att de ökade lånebeloppen skulle möjliggöra ökade avbetalningsköp, eftersom säljare utan risk kan lämna flera eller dyrare bosättningsföremål, när den första delbetalningen blir större. En sådan utveckling skulle innebära, att syftet med bosättningslånen förfelades. En ökning av lånens storlek skulle säkerligen medföra, att många redan från början eller ganska snart skulle finna det nära nog utsiktslöst att kunna fullgöra sin betalningsskyldighet.

Det berättigade i ovannämnda synpunkter framstår inte minst mot bakgrunden av den eftersläpning, som äger rum beträffande amortering och ränteinbetalning å utestående bosättningslån. Enligt socialstyrelsens utredning kunde den 30 juni 1952 i runt tal 11 200 lån om 6,9 miljoner kronor betraktas som eftersläpande, varav 8 900 lån om 5,3 miljoner kronor hänförde sig till riksbankens huvudkontor och avdelningskontoren i Göteborg och Malmö, medan resterande 2 300 lån om 1,6 miljoner kronor fördelade sig på övriga 23 kontor. Vid 21 av de 26 riksbankskontoren utgjorde de eftersläpande lånen omkring eller mindre än 10 procent av de utestående lånen, medan för fem återstående kontor motsvarande procenttal var omkring 20 eller mer, för Göteborg och Malmö 26 och för Stockholm så högt som inemot 40. En på socialstyrelsens begäran företagen undersökning rörande en femtedel av de eftersläpande bosättningslånen vid riksbankens huvudkontor gav till resultat, att utebliven eller för sen inbetalning i inte mindre än 76 procent av fallen berodde på

tredska och i 24 procent av fallen på oförmåga. Det bör härigenom vara fastslaget, att eftersläpande betalning av bosättningslån vid huvudkontoret i övervägande antalet fall ingalunda beror på bristande återbetalningsförmåga hos låntagarna. Det är sannolikt, att förhållandena är desamma i övriga storstäder. Det måste då inge allvarliga betänkligheter, att i Stockholm, Göteborg och Malmö, som tillsammans svarar för cirka 80 procent av samtliga eftersläpande bosättningslån, vart tredje utestående lån släpar efter.

Mot bakgrunden härav måste det vara i hög grad angeläget, att riksbankens möjligheter till indrivning förbättras. Eftersom bosättningslånen bör ha en bankmässig karaktär, måste man utgå ifrån att de skall återbetalas. Statsrevisorerna har förordat en ökad användning i vissa fall av systemet med lönefullmakt, varmed avses en av låntagaren utfärdad fullmakt för riksbanken att hos arbetsgivaren innehålla visst belopp av lönen, vilket av denne inlevereras till vederbörande riksbankskontor. Fullmäktige i riksbanken har också ansett, att detta system bör komma till ökad användning, och har även framhållit, att ökad anslutning bland låneklientelet till intressekontor, t. ex. statens intressekontor, kan vara av värde. Departementschefen har i sin proposition förordat, att lönefullmakter och inbetalning genom intressekontor kommer till ökad användning. En sådan utveckling bör eftersträvas. Det måste emellertid framhållas, att någon effektiv indrivning av lånen härmed inte kan garanteras. Det har förekommit, att låntagare återkallat lönefullmakten och utträtt ur intressekontor. Därtill kommer, att arbetsgivarna icke äger någon skyldighet att verkställa avdrag enligt lönefullmakten samt ofta är obenägna att acceptera systemet med sådana, emedan de icke anser sig kunna ställa arbetskraft till förfogande för i samband därmed uppkommande arbetsuppgifter.

Det är därför angeläget, att man prövar möjligheterna att komma fram till en effektivare indrivning. Som förhållandena nu är, blir det ofta så, att låntagare, som har goda möjligheter att återbetala lånet, tredska och därmed drager sig ifrån återbetalningsskyldigheten, medan andra låntagare i sämre ekonomisk ställning målmedvetet sparar för att kunna fullgöra sina skyldigheter. Ett sådant tillstånd måste anses vara otillfredsställande. Det effektivaste medlet till indrivning är naturligtvis införsel i avlöning m. m. mot låntagare, som av uppenbar tredska försummar sin betalningsskyldighet, vilken metod förordats av bl. a. socialstyrelsen och fullmäktige i riksbanken. En dylik utvidgning av införselinstitutet kan givetvis väcka vissa betänkligheter. Departementschefen har emellertid framhållit, att denna fråga kan upptagas till prövning i

ett större sammanhang. Det är angeläget, att Kungl. Maj:t snarast möjligt upptager denna fråga till prövning.

Det bör också framhållas, att riksbankens möjligheter till indrivning i stor utsträckning bör kunna förbättras genom att olika myndigheter på ett bättre sätt än tidigare står till tjänst med upplysningar rörande låntagares förhållanden.

Med anledning av vad som ovan anförts hemställes,

att riksdagen vid behandling av proposition nr 53 måtte besluta

1) att de statliga bosättningslånens maximibelopp fortfarande skall utgöra 2 000 kronor;

2) att uttala, att olika myndigheter bör medverka till bättre indrivningsmöjligheter för riksbanken genom att tillhandagå med upplysningar rörande låntagares förhållanden; samt

3) att beakta vad i motionen i övrigt anförts.

Stockholm den 3 mars 1953.

Axel Rubbestad.

J. Onsjö.
